

Reakciókinetika I.: Homogén rendszerek

F85. Egy reakció sebességét az oldat abszorbanciájának (A) a mérésével követték:

Idő / min	0,0	18,0	57,0	130	240	337	398
A	1,39	1,26	1,03	0,706	0,398	0,251	0,180

A Lambert–Beer-törvény érvényességét feltételezve mutassa meg, hogy a reakció elsőrendű, és számítsa ki a sebességi együtthatót.

F86. A ^{14}C radioaktív izotóp kinetikailag elsőrendű, 0,160 MeV energiájú β -bomlásának felezési ideje 5730 év. Egy régészeti minta faanyagának ^{14}C -izotóp tartalma 72 %-a az élő fákénak. Milyen korú a lelet?

F87. A szaharóz savas oldatban 66 perc elteltével 57 %-ban hidrolizált. Feltételezve, hogy a reakció kinetikailag elsőrendű, számítsa ki a 75 %-os hidrolízishez szükséges időt.

F88. Az aceton vizes oldatban, savas közegben végbemenő brómozási reakcióját az enolizációs lépés szabályozza. $[(\text{CH}_3)_2\text{CO}]_0 \gg [\text{Br}_2]_0$ esetén a reakciósebesség:

$$-\frac{d[\text{Br}_2]_0}{dt} = k [(\text{CH}_3)_2\text{CO}].$$

23,0 °C-on és 0,040 mol dm⁻³ H₂SO₄-oldatban, ha a kezdeti koncentrációk: $[(\text{CH}_3)_2\text{CO}]_0 = 0,645$ mol dm⁻³ és $[\text{Br}_2]_0 = 0,0193$ mol dm⁻³, a következő spektrofotometriásan mért abszorbancia (A) adatok alapján határozza meg a k értékét.

Idő / s	0,0	600	1200	3600	4800	6000	9000
A	0,201	0,257	0,313	0,558	0,665	0,683	0,683

F89. Az alábbi adatokat a „CH + O₂ → termékek” reakció pszeudo-elsőrendű sebességi együtthatójára mérték $[\text{CH}] \ll [\text{O}_2]$ körülmények között.

$10^7 \cdot [\text{O}_2] / (\text{mol dm}^{-3})$	2,56	6,41	9,19	13,12	17,28	21,43	24,09
k_{Ψ} / s^{-1}	19600	29850	34590	45700	59700	64700	80700

Határozza meg a bimolekuláris k sebességi együttható értékét.

F90. A dimetil-éter termikus bomlását ($(\text{CH}_3)_2\text{O} \rightarrow \text{CH}_4 + \text{H}_2 + \text{CO}$) úgy vizsgálták, hogy mérték a nyomás növekedését az idő függvényében. A következő táblázat adatait 777 K hőmérsékleten és 312 Hgmm (torr) kezdeti nyomáson határozták meg.

Idő / s	390	777	1195	2000	3155
Nyomásnövekedés / Hgmm	96	179	250	363	467

Mutassa meg, hogy a reakció elsőrendű, és határozza meg a sebességi együtthatót.

F91. A butadién másodrendű reakcióban dimerizálódik a következő reakcióegyenlet szerint: $2 \text{C}_4\text{H}_6 \rightarrow \text{C}_8\text{H}_{12}$. A reakció sebességi együtthatója $4,90 \cdot 10^{-3} \text{ mol}^{-1} \text{ dm}^3 \text{ s}^{-1}$. Számítsa ki, hogy 30,0 perc alatt a butadién hány %-a dimerizálódik, ha koncentrációja kezdetben 0,050 mol dm⁻³ volt.

- F92. A szulfátionoknak formiátionok feleslegében lejátszódó reakciójára villanófénytólizissal az alábbi adatokat kapták:

Idő / μs	10	20	30	40	50	60	70	80
I_{abs}/I_0	0,0218	0,0191	0,0163	0,0143	0,0121	0,0107	0,0094	0,0078

A reakció indítása után a szulfátionok koncentrációját az idő függvényében abszorpciós spektroszkópiával mérték. Megfelelő diagram felrajzolásával mutassa meg, hogy a folyamat elsőrendű, és határozza meg a pszeudo-elsőrendű sebességi együtthatót.

- F93. Metil-acetát adott mennyiségét $0,050 \text{ mol dm}^{-3}$ koncentrációjú sósav feleslegében hidrolizálták $25,0 \text{ }^\circ\text{C}$ -on. A reakciókeverékből vett $25,0 \text{ cm}^3$ -es minták közömbösítéséhez fogyott nátrium-hidroxid-oldat térfogata a következő volt:

Idő /min	0,0	21,0	75,0	119,0	∞
Fogyás / cm^3	24,4	25,8	29,3	31,7	47,2

Mutassa meg, hogy ilyen körülmények között a reakció pszeudo-elsőrendű, és számítsa ki a reakció felezési idejét.

- F94. Az A és B anyag egymástól független reakciókban ugyanazt a P terméket eredményezik. A sebességi együtthatók a következők: $k_A = 2,44 \cdot 10^{-3} \text{ s}^{-1}$ és $k_B = 6,78 \cdot 10^{-4} \text{ s}^{-1}$. Tegyük fel, hogy egy reakcióelegyben $[A]_0 = 6,24 \cdot 10^{-4} \text{ mol dm}^{-3}$ és $[B]_0 = 3,42 \cdot 10^{-4} \text{ mol dm}^{-3}$. Mennyi lesz [P], (illetve a b. és c. esetben t)

- 1500 s után,
- amikor $[A] = 1,00 \cdot 10^{-4} \text{ mol dm}^{-3}$ és
- amikor $[A] = [B]$.

- F95. A $\text{CH}_3\text{COOC}_2\text{H}_5(\text{aq}) + \text{OH}^-(\text{aq}) \rightarrow \text{CH}_3\text{COO}^-(\text{aq}) + \text{C}_2\text{H}_5\text{OH}(\text{aq})$ másodrendű reakció sebességi együtthatója $0,110 \text{ mol}^{-1} \text{ dm}^3 \text{ s}^{-1}$. Mennyi lesz az észter koncentrációja 10,0 perc múlva, ha kezdeti koncentrációja éppen duplája volt a lúg kezdeti koncentrációjának ($0,050 \text{ mol dm}^{-3}$)?

- F96. Az A anyag a $2\text{A} \rightarrow \text{B}$ egyenlet szerint bomlik. A kinetikailag másodrendű bomlás sebességi együtthatója $k = 2,62 \cdot 10^{-3} \text{ M}^{-1} \text{ s}^{-1}$. Mekkora a bomlás felezési ideje, ha A kezdeti koncentrációja $[A]_0 = 1,70 \text{ mol dm}^{-3}$?

- F97. Egy reakció sebességi egyenlete $v = k [A]^2$. $[A]_0 = 0,240 \text{ mol dm}^{-3}$ esetén 92 perc után a reakció 75,0 %-ban játszódott le. Ha ugyanerre a reakcióra $[A]_0 = 0,146 \text{ mol dm}^{-3}$, akkor mennyi idő után lesz az A koncentrációja $0,043 \text{ mol dm}^{-3}$?

- F98. A $2\text{A} \rightarrow \text{P}$ reakció sebességi egyenlete másodrendű, sebességi együtthatója $k = 3,5 \cdot 10^{-4} \text{ M}^{-1} \text{ s}^{-1}$. Számítsa ki, hogy mennyi idő alatt csökken A koncentrációja $0,26 \text{ mol dm}^{-3}$ -ről $0,011 \text{ mol dm}^{-3}$ -re.

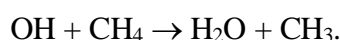
- F99. Valamely egyértékű szerves sav észterét egy egyértékű lúggal reagáltatnak. Az észter kezdeti koncentrációja az oldatban $0,25 \text{ mol dm}^{-3}$. A reakcióelegyből vett $10,00 \text{ cm}^3$ -es mintákat $1,0 \text{ mol dm}^{-3}$ koncentrációjú HCl-al titrálták. Kezdetben $5,05 \text{ cm}^3$ fogyást, 5,0 perc elteltével pedig $3,65 \text{ cm}^3$ fogyást tapasztaltak. Számítsa ki a sebességi együtthatót, ha az észter elszappanosítását másodrendű reakciónak tekintjük.

- F100. A jódatom rekombinációjának kinetikáját tanulmányozták argon jelenlétében. A reakció rendűségét az ún. kezdeti sebességek módszerével határozták meg.
A jódképződés kezdeti sebessége v_0 (M s^{-1}) a következő táblázat szerint változik a kiindulási koncentrációk változtatásával:

	$10^5 \cdot [\text{I}]_0 / (\text{mol dm}^{-3})$			
$10^3 \cdot [\text{Ar}]_0 / (\text{mol dm}^{-3})$	1,00	2,00	4,00	6,00
1,00	0,00087	0,00348	0,0139	0,0313
5,00	0,00435	0,01740	0,0692	0,1570
10,0	0,00869	0,03470	0,1380	0,3130

Számítsa ki a jódatom és az argon részrendűségét és a reakció sebességi együtthatóját.

- F101. A metán a légkör alsó részének (troposzféra) fontos, nyomokban jelen lévő alkotórésze. A legfontosabb metánfogyasztó reakció a következő:

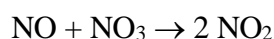
A troposzféra hőmérséklete a magassággal csökken. Számítsa ki a reakció sebességi együtthatójának relatív csökkenését a Föld felszínétől ($T = 295 \text{ K}$) a troposzféra felső határáig ($T = 220 \text{ K}$). A reakció aktiválási energiája: $19,5 \text{ kJ mol}^{-1}$.

- F102. Egy reakció sebessége megkétszereződik, ha 290 K -ről 300 K -re emelkedik a hőmérséklet. Számítsa ki az aktiválási energiát.
- F103. Egy bizonyos reakció sebességi együtthatója $30,0 \text{ }^\circ\text{C}$ -on $2,80 \cdot 10^{-3} \text{ mol}^{-1} \text{ dm}^3 \text{ s}^{-1}$, $50 \text{ }^\circ\text{C}$ -on pedig $1,38 \cdot 10^{-2} \text{ mol}^{-1} \text{ dm}^3 \text{ s}^{-1}$. Számítsa ki a reakció aktiválási energiáját.

- F104. A $\text{N}_2\text{O}_5 + \text{NO} \rightarrow 3 \text{NO}_2$ reakcióra a következő sebességi egyenletet találták érvényesnek:

$$-\frac{dp(\text{N}_2\text{O}_5)}{dt} = k \cdot p(\text{N}_2\text{O}_5).$$

A Bodenstein-elvet alkalmazva mutassuk meg, hogy az egyenlet összhangban van a következő mechanizmussal:

Mit tudunk mondani az egyes reakciólépések sebességi együtthatóinak viszonyáról?

- F105. A ferricianid és jodid ionok közötti reakció kinetikájára a következő sebességi egyenletet találták érvényesnek:

$$\frac{d[\text{I}_2]}{dt} = k \frac{[\text{Fe}(\text{CN})_6^{3-}]^2 [\text{I}^-]^2}{[\text{Fe}(\text{CN})_6^{4-}]}$$

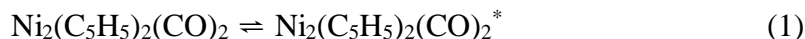
Javasoljon egy mechanizmust, amely ezt a sebességi egyenletet eredményezi.

- F106. A $\text{Fe}^{\text{III}} + \text{V}^{\text{III}} = \text{Fe}^{\text{II}} + \text{V}^{\text{IV}}$ reakció egyik lehetséges reakciósémája a következő autokatalitikus mechanizmus:

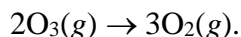
Határozza meg a steady-state sebességi egyenletet. Milyen formában adható meg a sebességi egyenlet, ha $k_{-1}[\text{Fe}^{\text{II}}] \gg k_2[\text{V}^{\text{III}}]$?

F107. A $\text{Ni}_2(\text{C}_5\text{H}_5)_2(\text{CO})_2$ komplexet difenil-acetilénnel (dpa) reagáltatva lecserélhetjük mind a két CO molekulát. A következő mechanizmust feltételezzük:

Határozza meg a sebességi egyenletet, a steady-state közelítést alkalmazva a $\text{Ni}_2(\text{C}_5\text{H}_5)_2(\text{CO})_2^*$ köztitermékre. $[\text{dpa}] \gg [\text{Ni}]$ esetén hogyan fejezné ki a k_{Ψ} pszeudo-elsőrendű sebességi együtthatót?

F108. A légkörben lejátszódó egyik legfontosabb reakció a következő egyenlettel írható le:

Ismertek a következő kísérleti adatok:

$p(\text{O}_3) / \text{torr}$	0,20	0,20	0,40
$p(\text{O}_2) / \text{torr}$	0,50	1,00	1,00
$v_0 / (\text{torr s}^{-1})$	6,0	3,0	12,0

Tételezzük fel, hogy a sebességi egyenlet a következő formában írható:

$$v_0 = k \cdot p(\text{O}_3)^\alpha \cdot p(\text{O}_2)^\beta.$$

- Mennyi α és β értéke?
- Mennyi a sebességi együttható átlagos értéke?
- Milyen kinetikai hatása van az O_2 -nek az adott körülmények között?
- Az alábbi öt mechanizmus közül melyik alkalmas a sebességi egyenlet értelmezésére?

